

TUTKIMUSOSIO

8.2.2025

Ilmapuntari: Suhtautuminen aluevaaleihin

Enemmistö pitää aluevaaleja näennäisvaaleina

Tuoreimmassa Ilmapuntari-tutkimuksessa selvitettiin kansalaisten mielipiteitä aluevaaleista. Vastajille esitettiin joukko aluevaaleja sivuavia väittämiä, joihin heidän tuli ottaa kantaa puolesta tai vastaan. Tässä yhteenvedossa tarkastellaan tiivistetysti keskeisiä tutkimuksen tuloksia.

Enemmistö äänioikeutetuista (55 %) arvioi, että aluevaalit ovat kansalaisten vaikutusmahdollisuuksien toimiva väylä. Epäuskoisia on reilu neljännes (29 %). Tulosta on mahdollista tulkita siten, että ainakin periaatteessa aluevaltuusto voisi toimia kansalaisten tärkeänä vaikutusväylänä. Usko aluevaalien merkitykseen näyttäisi lisääntyneen syksystä 2021 (36 % □ 55 %). Muutos selittyy osin sillä, että vuonna 2021 kysyttiin arviota tulevasta ennen kuin ensimmäisiäkään aluevaaleja ei ollut järjestetty. Vuoden 2021 mittauksessa oli poikkeuksellinen paljon epätietoisia (32 % en osaa sanoa -vastanneita). Nyt tämä osuus on puolittunut.

Vaikka suomalaiset pitävät aluevaltuustoja ja aluevaaleja periaatteessa toimivana vaikuttamisväylänä, niin soraääniä kuuluu melkoisesti. Selvä enemmistö kansalaisista pitää aluevaaleja nykyisin näennäisvaaleina, koska valtio päättää hyvinvointialueiden tehtävistä ja rahoituksesta (58 %). Eri mieltä asiaa koskevan väittämän kanssa on neljännes väestöstä (26 %).

Monet äänioikeutetuista olisivat valmiita jopa luopumaan aluevaaleista. Joka toinen suomalainen allekirjoittaa väittämän, jonka mukaan aluevaalien sijaan kuntien tulisi nimetä edustajansa hyvinvointialueiden valtuustoihin (48 %). Neljännes torjuu tällaisen väittämän (25 %) ja yli neljänneksellä ei ole näkemystä asiasta (27 %). Tuloksista käy ilmi, että hallituspuolueiden kannattajat olisivat oppositiopuolueiden tukijoita halukkaampia luopumaan aluevaaleista. Etenkin perussuomalaisien tukijat hankkiutuisivat mieluusti eroon aluevaaleista. Keskustan ja vihreiden kannattajat suhtautuvat ajatukseen keskimäärää kielteisemmin.

Yksi keino vahvistaa hyvinvointialueiden itsehallintoa olisi verotusoikeus. Suomalaisilla ei kuitenkaan ole selkeää – tai ainakaan yhtenäistä – näkemystä siitä, pitäisikö hyvinvointialueille antaa verotusoikeus. Kolmannes (33 %) kannattaa ja vähän suurempi osaa suhtautuu nuivasti (37 %). Vajaa kolmannes ei pysty lainkaan ottamaan kantaa (31 %). Verotusoikeus hyvinvointialueille miellyttää etenkin SDP:n ja vasemmistoliiton kannattajia. Perussuomalaisien tukijat puolestaan suhtautuvat selvästi keskimäärää nuivemmin ehdotukseen hyvinvointialueiden verotusoikeudesta.

Poliittisten luottamustoimien kasaantumista pidetään ongelmallisena

Yhdestä asiasta suomalaiset ovat poikkeuksellisen yksimielisiä. Kansalaiset ovat taipuvaisia rajaamaan poliittisten luottamustehtävien kasaantumista. Neljä viidestä (80 %) yhtyy väitteeseen, että samojen ihmisten ei pidä olla päättämässä valtakunnan, hyvinvointialueiden ja kuntien asioista. Vain yksi kymmenestä (11 %) tohtii olla eri mieltä. Suomalaisien tahto rajoittaa ehdolle asettumista eri vaaleissa on lisääntynyt vuodesta 2021 (68 % □ 80 %). Merkillepantavaa on se, että valtaosa kaikkien puolueiden kannattajista olisi valmis rajoittamaan poliittisten luottamustehtävien kasaantumista.

Suhtautumista siihen, kuinka monessa luottamustehtävissä eri päätöksentekotasolla poliittisen päättäjän pitäisi voida toimia, tiedusteltiin myös erillisellä suoralla kysymyksenasettelulla, joka kuului seuraavasti.

”Nykyisin on mahdollista toimia luottamustehtävissä samanaikaisesti eri päätöksentekotasolla, kansanedustajana, hyvinvointialueen valtuutettuna ja kunnanvaltuutettuna. Kuinka monessa tehtävässä poliittisen päättäjän tulisi mielestäsi voida samanaikaisesti toimia?”

Valtaosa suomalaisista rajoittaisi poliitikkojen päällekkäisiä tehtäviä eri päätöksentekotasolla (kunnanvaltuusto, aluevaltuusto ja eduskunta). Joka toinen (49 %) katsoo, että kaksi päällekkäistä tehtävää kerrallaan riittäisi ja kaksi viidestä (40 %) rajoittaisi poliittisen päättäjän tehtävät vain yhteen kerrallaan, joko kansanedustajan, aluevaltuutetun tai kunnanvaltuutetun rooliin. Ani harva (4 %) soisi päättäjän toimivan kaikilla tasoilla samanaikaisesti.

Moni pitää kuntavaalia tärkeämpänä kuin aluevaalia

Tutkimuksessa vastaajilta kysyttiin myös sitä, kumpi ensi kevään vaaleista on vastaajan itsensä tai hänen läheistensä kannalta tärkeämpi vaali, kuntavaali vai aluevaali. Suomalaisista kaksi viidestä pitää kuntavaalia tärkeämpänä (41 %). Samansuuruinen joukko pitää kunta- ja aluevaaleja yhtä tärkeinä (41 %). Vain yksi kahdestakymmenestä kokee aluevaalin olevan oman elämänsä kannalta tärkeämmäksi (5 %).

Kokoomuksen ja perussuomalaisten kannattajien keskuudessa on muita enemmän niitä, joiden mielestä kuntavaali on aluevaalia tärkeämpi. SDP:n tukijoista yli puolet pitää näitä vaaleja itsensä ja läheistensä kannalta samanarvoisina. Kaikkien puolueiden kannattajien keskuudesta löytyy hyvin vähän (alle kymmenesosa) sellaisia, joiden mielestä aluevaalit ovat kuntavaaleja tärkeämmät.

Sukupuoli on yhteydessä näkemyksiin. Miehistä joka toisen mielestä kuntavaalit ovat aluevaaleja tärkeämmät. Naisista näin suhtautuu vajaa kolmannes. Naisista joka toinen arvioi kunta- ja aluevaalien olevan yhtä tärkeitä itsensä kannalta.

Ammattiasema heijastuu myös näkemyksissä. Ylemmät toimihenkilöt kokevat, että kuntavaalit ovat tärkeämmät. Eläkeläiset ovat taipuvaisia pitämään vaaleja itsensä tai läheistensä kannalta samanarvoisina. Opiskelijoiden ja työttömien keskuudessa on keskimäärää enemmän niitä, jotka eivät kykene arvioimaan asiaa.

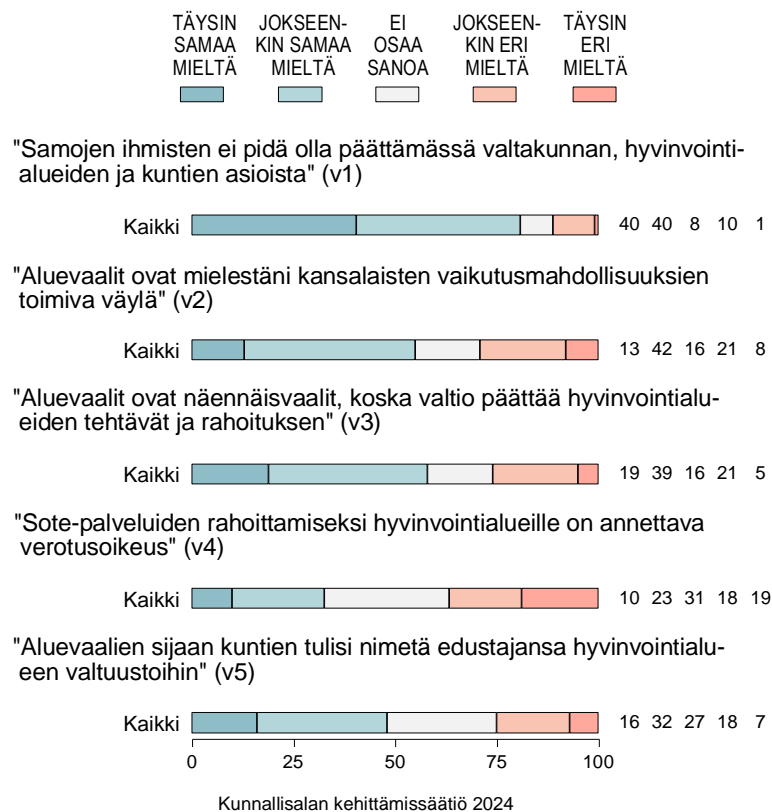
Äänestämässä käymisestäään varmoista lähes puolet (45 %) painottaa kuntavaalien merkitystä ja samansuuruinen joukko kokee kunta- ja aluevaalit samanarvoisiksi. Ihmisistä, jotka todennäköisesti eivät mene äänestämään, enemmän kuin kaksi viidestä on kykenemätön ottamaan kantaa kysymykseen.

Tutkimuksen toteutus

KAKS – Kunnallissalalan kehittämissäätiön tutkimuksen toteutti Verian (aiemmin Kantar Public).

Tutkimusaineisto on koottu Gallup Kanavalla 30.11.–4.12.2024. Haastatteluja tehtiin yhteensä 1.078. Vastaajat edustavat maamme täysi-ikäistä väestöä Ahvenanmaata lukuun ottamatta. Tutkimuksen tulosten virhemarginaali on koko aineiston tasolla suurimmillaan vajaat kolme prosenttiyksikköä suuntaansa.

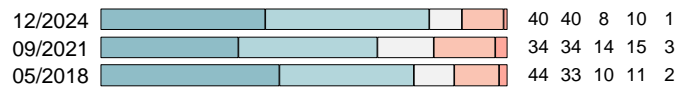
Kuvio 5. SUHTAUTUMINEN ALUEVAALEJA JA HYVINVOINTIALUEITA KOSKEVIIN VÄITTÄMIIN (%).

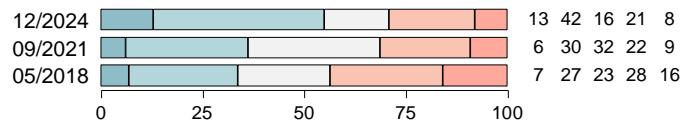
Kuvio 5t. SUHTAUTUMINEN ALUEVAALEJA JA HYVINVOINTIALUEITA KOSKEVIIN VÄITTÄMIIN VUOSINA 2018, 2021 JA 2024 (%).

TÄYSIN SAMAA MIELTÄ	JOKSEEN- KIN SAMAA MIELTÄ	EI OSAA SANOA	JOKSEEN- KIN ERI MIELTÄ	TÄYSIN ERI MIELTÄ
				

"Samojen ihmisten ei pitä olla päättämässä valtakunnan, hyvinvointialueiden ja kuntien asioista" (v1)*

"Aluevaalit ovat mielestäni kansalaisten vaikutusmahdollisuuksien toimiva väylä" (v2)**

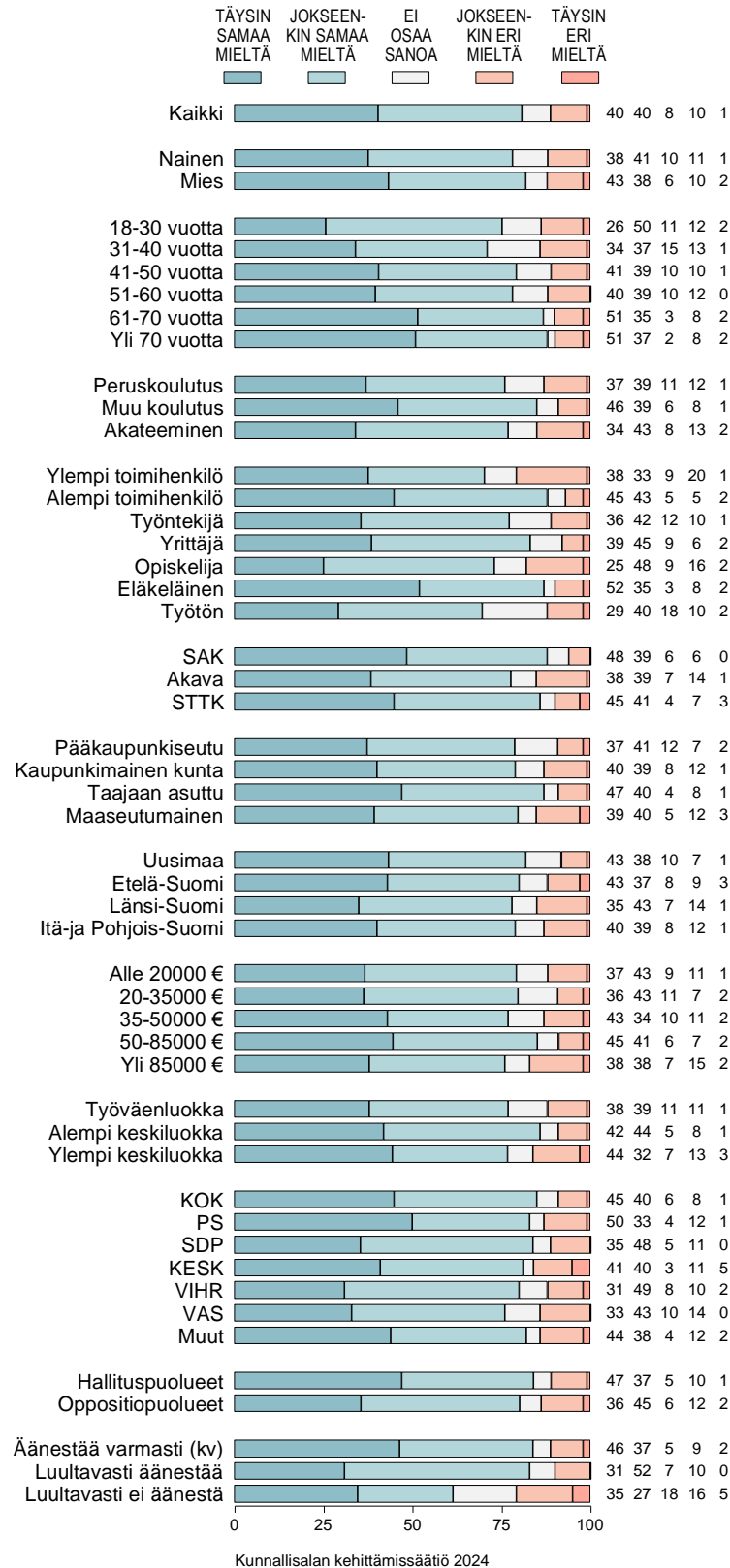

Kunnallissalan kehittämissäätiö 2024

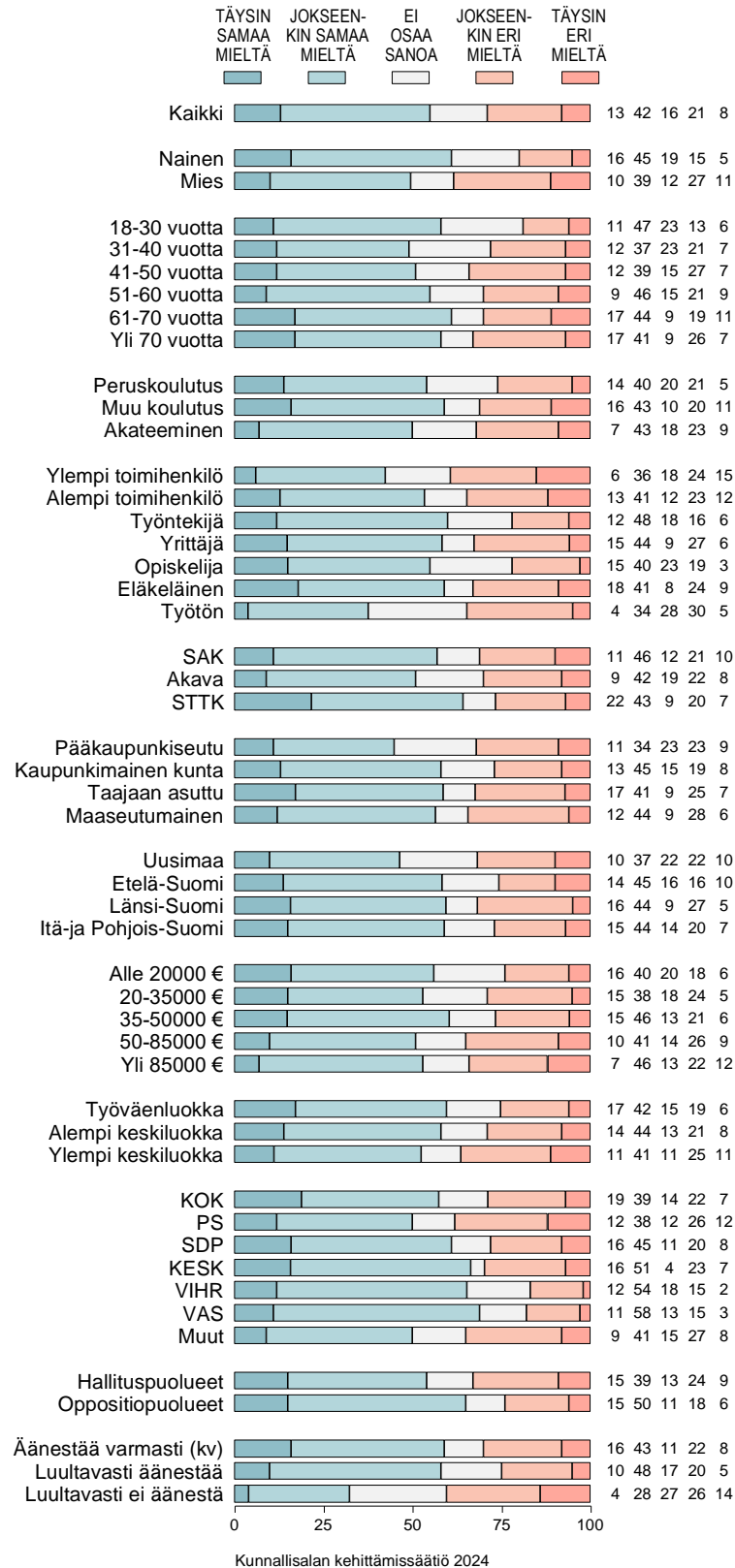
*Kysymysmuoto aiemmissa mittauksissa: "Samojen ihmisten ei pitä olla päättämässä valtakunnan, alueiden (maakuntien) ja kuntien asioista"

**Kysymysmuoto aiemmissa mittauksissa: "Aluevaltuusto (maakuntavaltuusto) tulee olemaan kansalaisten vaikutusmahdollisuuksien toimiva väylä"

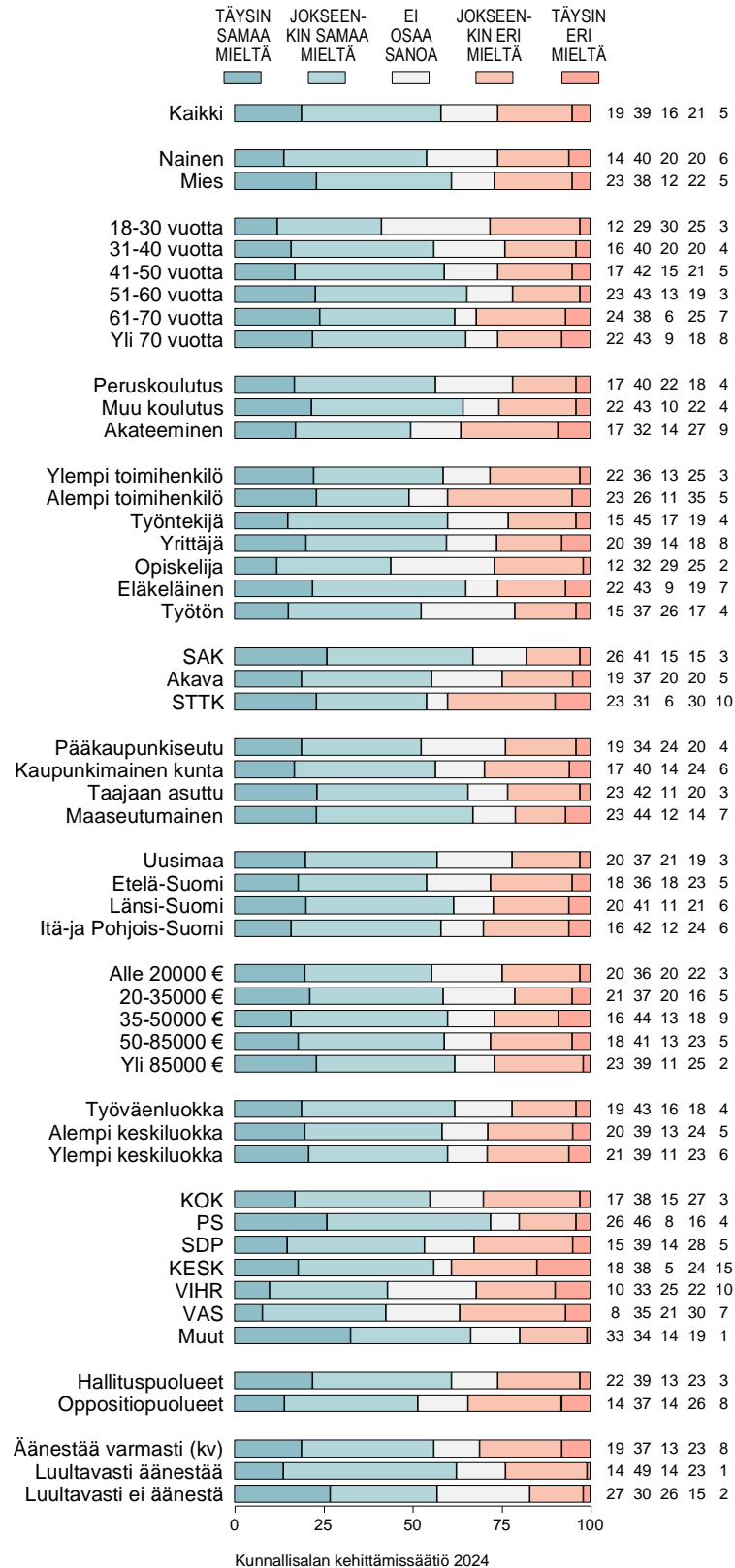
Kuvio 5-1. "Samojen ihmisten ei pidä olla päättämässä valtakunnan, hyvinvointialueiden ja kuntien asioista" (%)

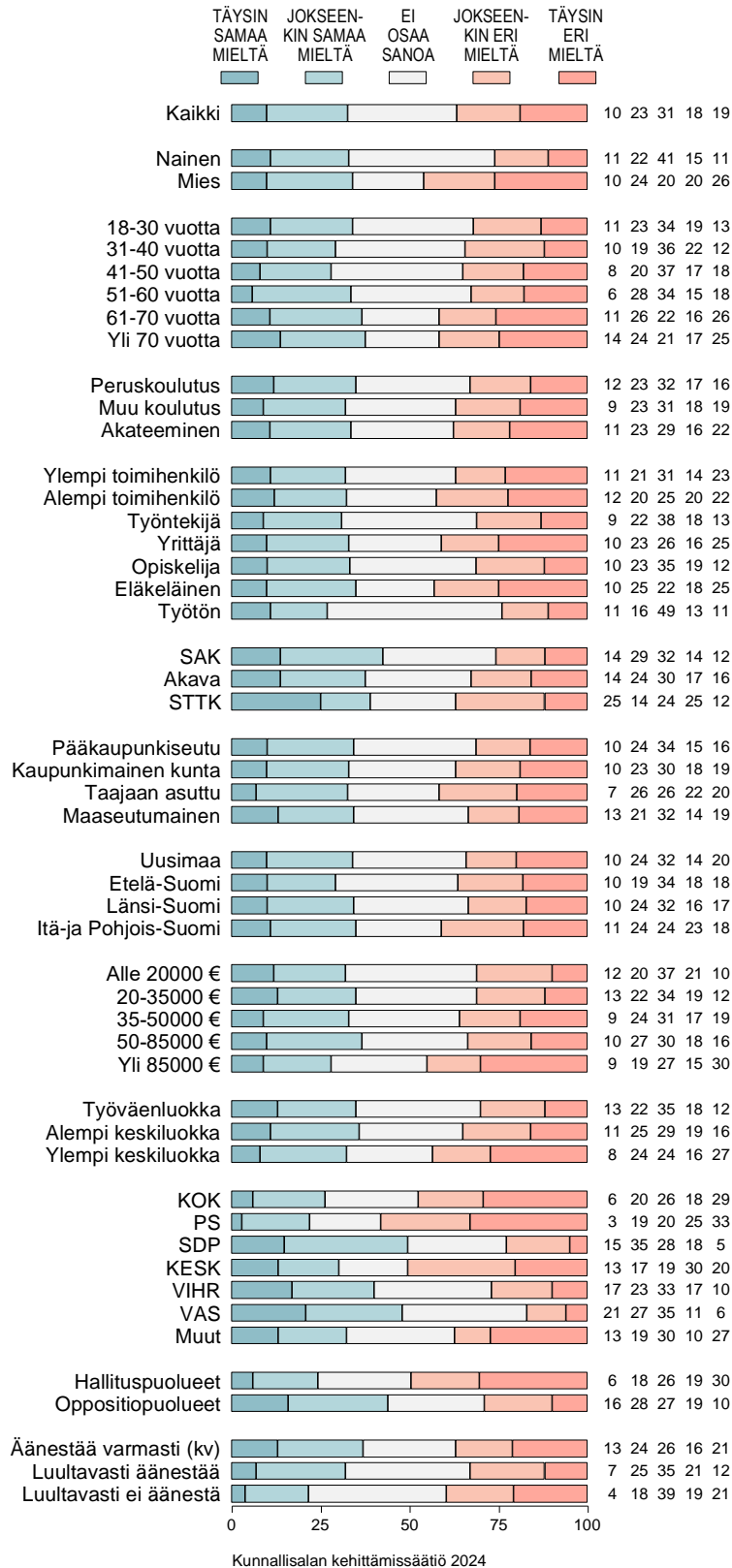
Kuvio 5-2. "Aluevaalit ovat mielestäni kansalaisten vaikutusmahdollisuuksien toimiva väylä" (%).

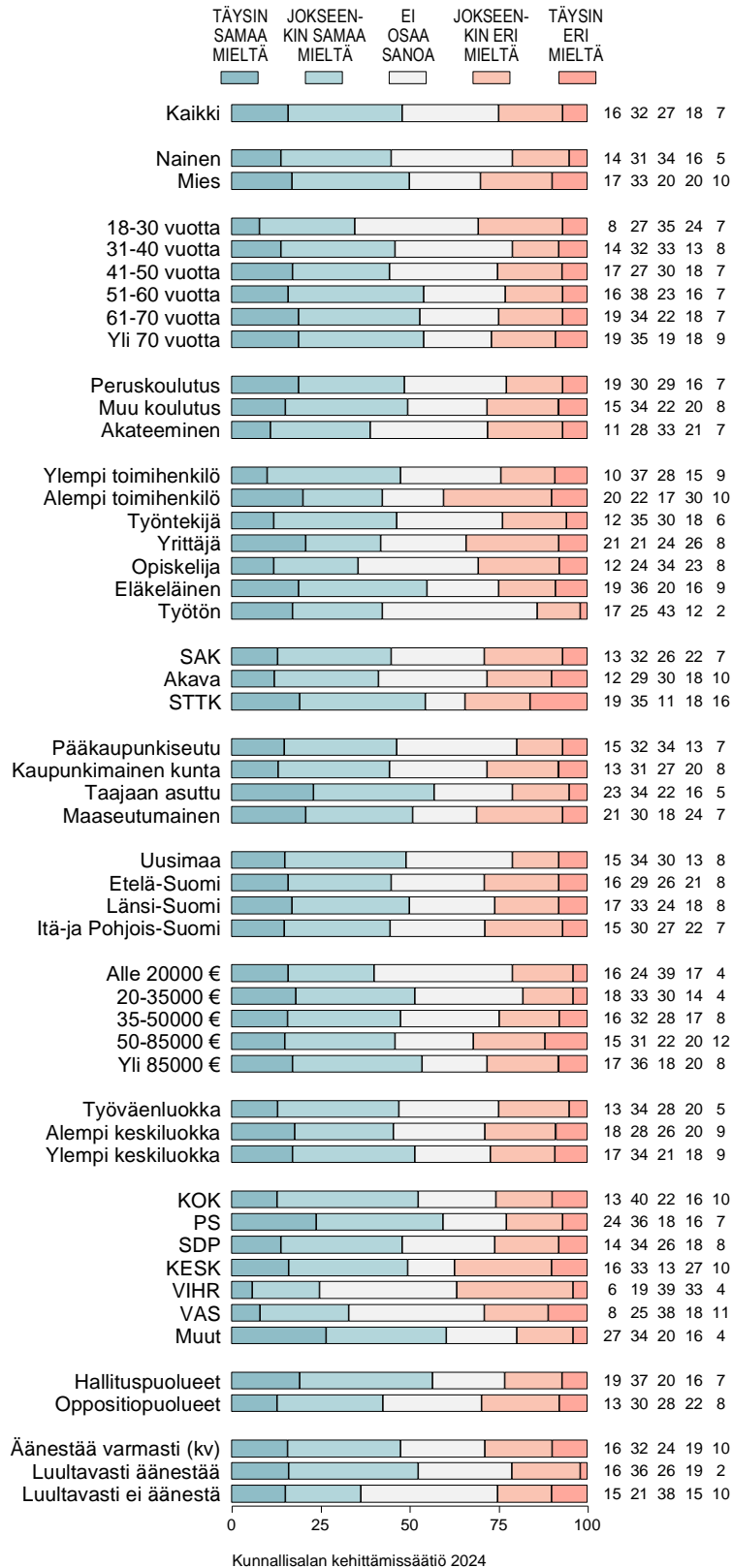
Kuvio 5-3. "Aluevaalit ovat näennäisvaalit, koska valtio päättää hyvinvointialueiden tehtävät ja rahoituksen" (%).

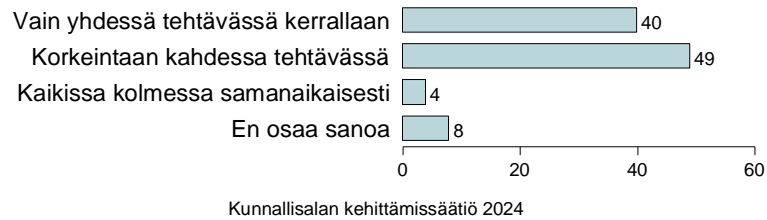
Kuvio 5-4. "Sote-palveluiden rahoittamiseksi hyvinvointialueille on annettava verotusoikeus" (%).

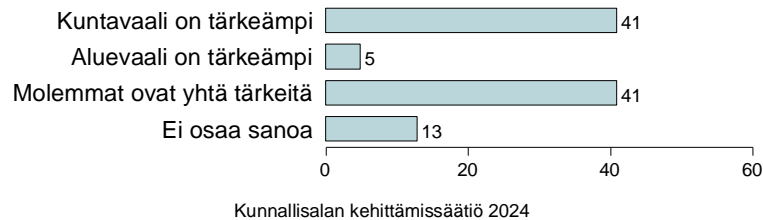
Kuvio 5-5. "Aluevaalien sijaan kuntien tulisi nimetä edustajansa hyvinvointialueen valtuustoihin" (%).

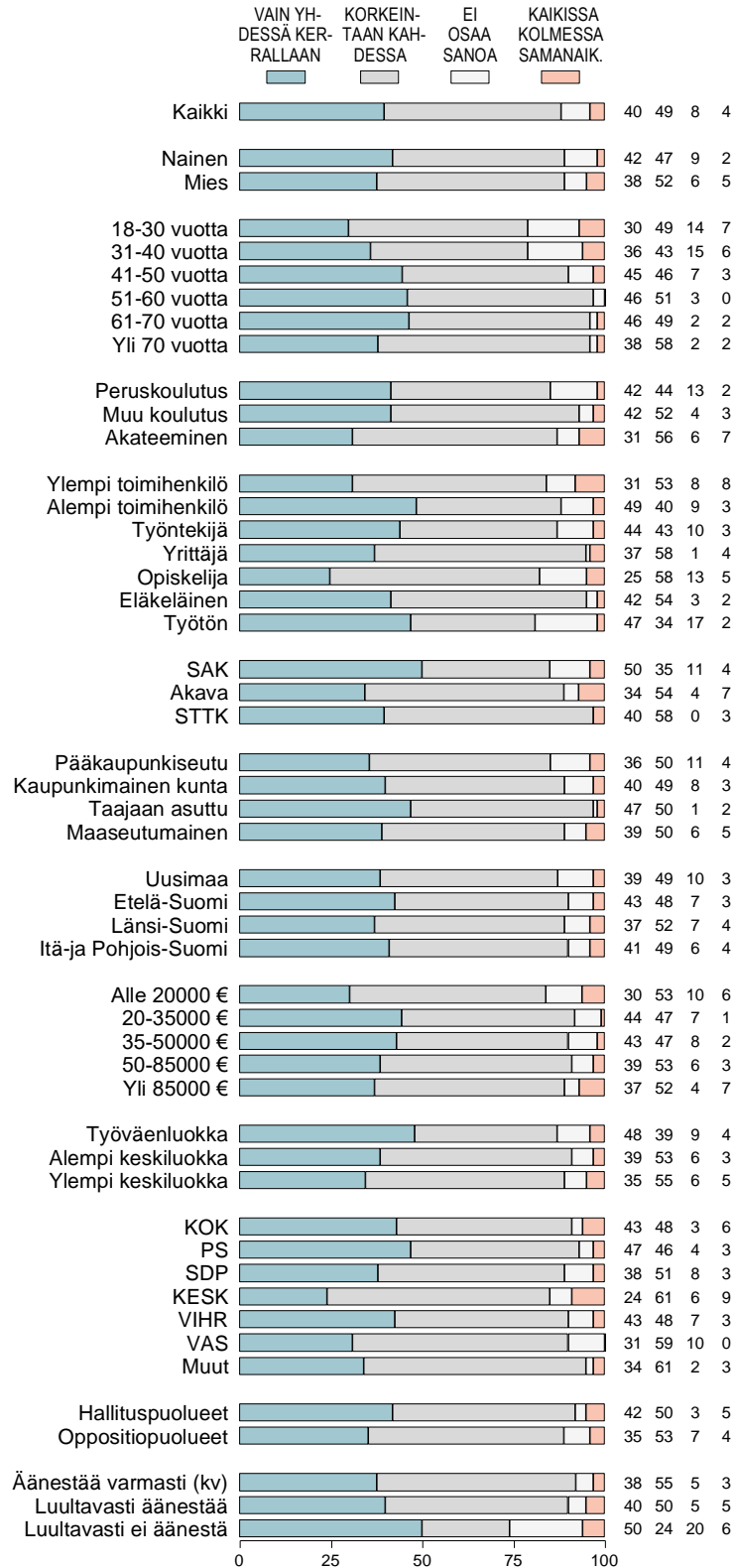
Kuvio 6. KUINKA MONESSA LUOTTAMUSTEHTÄVÄSSÄ ERI PÄÄTÖKSENTEKOTASOILLA POLIITTISEN PÄÄTTÄJÄN TULISI VOIDA SAMANAIKaisesti TOIMIA (%).

Kuvio 4. KUMPI ENSI KEVÄÄN VAALEISTA, JOTKA JÄRJESTETÄÄN SAMAAAN AIKAAN, ON MIELESTÄSI TÄRKEÄMPI VAALI OMAN ITSESI TAI LÄHEISTESI KANNALTA (%).

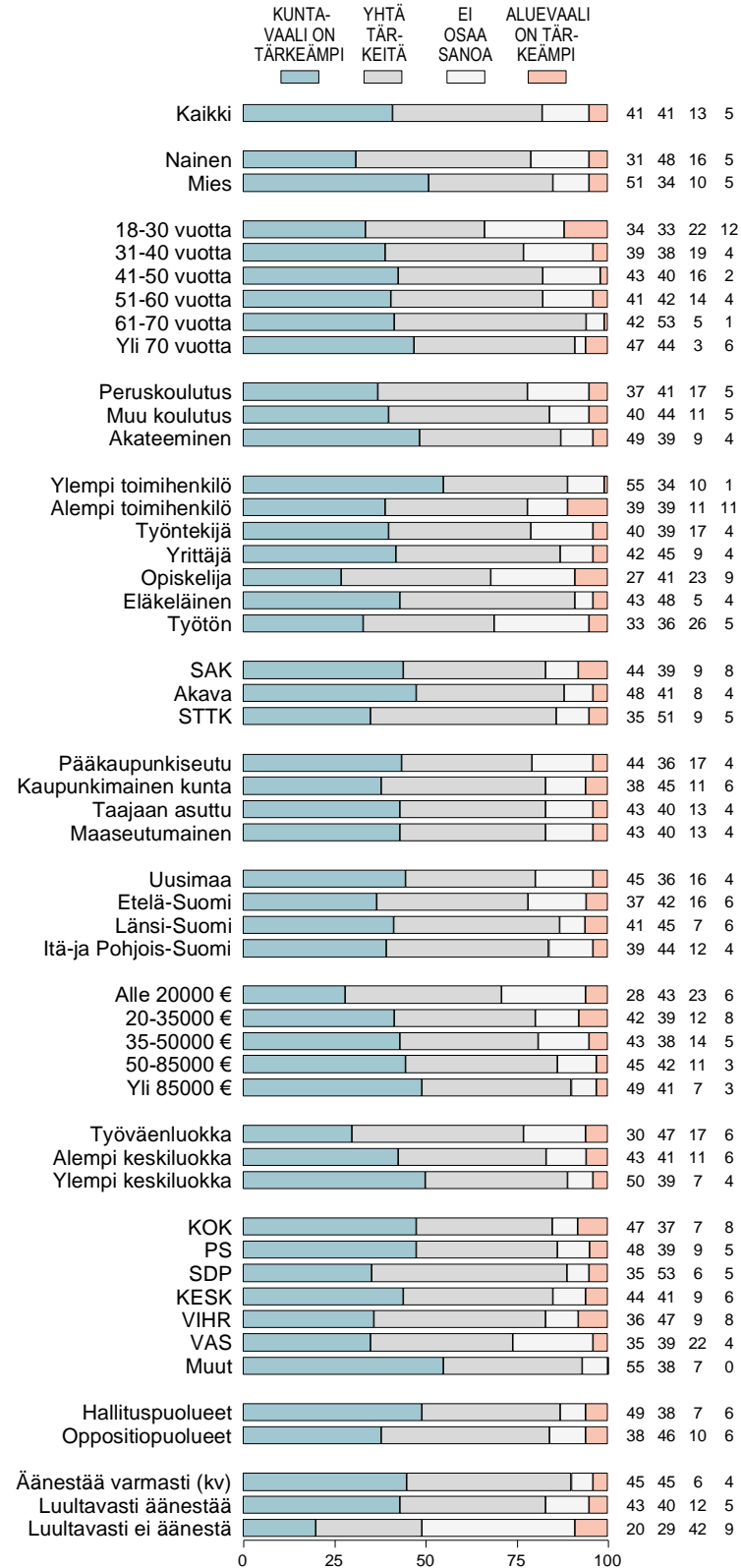

Kuvio 6e. KUINKA MONESSA LUOTTAMUSTEHTÄVÄSSÄ ERI PÄÄTÖKSENTEKOTASOILLA POLIITTISEN PÄÄTTÄJÄN TULISI VOIDA SAMANAIKAISESTI TOIMIA (%).

Kunnallisan kehittämissäätiö 2024

Kuvio 4e. KUMPI ENSI KEVÄÄN VAALEISTA ON MIELESTÄSI TÄRKEÄMPI VAALI OMAN ITSESI TAI LÄHEISTESI KANNALTA (%).

Kunnallissalan kehittämissäätiö 2024